

Muziek – huis – thuis

Voordracht festival *En daar achter*, Warffum, 23-6-2024

Evert Bisschop Boele, e.h.bisschop.boele@pl.hanze.nl

Ik heb drie kwartier de tijd om, zoals de website zegt, “een meanderend verhaal over muziek-huis-thuis” te vertellen. Dat gemeander, dat is misschien wel een fijne verwijzing naar al die stroompjes en diepen en maren in het land hier. Naar de slenken, zwinnen, prielen en geulen in de kwelders en de wadden, hier vlakbij.

Ogenschijnlijk is al dat gemeander soms wat doelloos. Geen rechte lijn om een punt te maken. Hier een bocht, daar een afslag. Maar uiteindelijk stroomt het water naar waar het heen wil. Dat zal mijn verhaaltje ook doen.

In dat gemeander komen we Groningen tegen, en West-Vlaanderen ook een beetje, en Friesland. We komen dingen tegen, en gedoe, en verstrengelingen. Heel veel van mezelf, en ook veel van anderen. Daar gaat-ie.

+++

Een van de dingen die ik in mijn vrije tijd graag doe is op rommelmarkten en in kringloopwinkels de bakken met Lp's doorzoeken. De eerste negentien jaar van mijn leven bracht ik door in het pre-Cd-tijdperk. Na de introductie van de Cd in Nederland, in 1983, duurde het natuurlijk nog een paar jaar voor het echt aansloeg.

Ik herinner me goed dat een medestudent in Maastricht mij voor het eerst een Cd liet zien en horen. Een 'spaigelplootje' van Tom Waits. Niet lang daarna kreeg ik mijn eerste Cd, gratis bij een abonnement dat ik met mijn huisgenoten afsloot op NRC Handelsblad. Een grijze inlay; het pianoconcert van Chopin. Het zou nog een paar jaar duren voordat ik een Cd-speler zou kopen en kon horen wat er op stond. Zoals ik veel later ook een van de laatste Nederlanders was die op een smartphone overging.

Ik kom dus uit het tijdperk van de Lp. Queen, Gruppo Sportivo, de Police, en – enigszins anachronistisch - De Beatles, ik leerde ze kennen van Lp's. Net als Gilbert Becaud, Nana Mouskouri, de Les Humphrey Singers uit de collectie van mijn ouders. Om nog maar te zwijgen van Doris Day, Guy Mitchell en Bing Crosby die op de 78-toeren-platen stonden die we ook nog konden draaien.

Ik kan er eindeloos over doorpraten, die Lp's. Bijvoorbeeld over wat ik opmerkte toen ik mijn proefschrift schreef en mensen interviewde over hun muzikale leven en hun muziekcollectie. Er waren betrekkelijk veel geïnterviewden die nooit platen draaiden, vaak geen pick-up meer hadden, maar toch geen afstand hadden gedaan van hun Lp-collectie. Ergens op zolder, in drie bananendozen, stond de boel te verstoffen. Maar wegdoen, ho maar.

+++

Niet lang geleden vond ik in een kringloopwinkel tot mijn genoegen de plaat “Gelukkig ma non troppo” van de Vlaamse folkgroep Rum. Ik laat jullie graag het nummer “Angustia” horen.

[Rum - Angustia]

Voordat de West-Vlamingen onder ons zich gaan roeren, ja het is Vlaams – maar niet West-Vlaams. Op de Lp die ik kocht zit een stickertje van de platenhandel: de firma Lieriks, handelend in “platen - kassetten - posters” in Lier. Ten zuidoosten van Antwerpen, dus niet West-Vlaams. De zanger van Rum, Dirk van Esbroeck, is geboren in Gent. We schuiven wel wat op richting West-Vlaanderen, maar we zijn er nog niet. En hij stierf in Berchem, terug richting Lier en dus weer weg van West-Vlaanderen. Hij maakt het er me niet makkelijker op.

Toch wilde ik graag met dit lied beginnen. Het doet namelijk iets met mij. Ik had die Lp van Rum gekocht, hij stond een tijdje thuis, en toen zette ik hem op. Voor de liefhebbers: op een Lenco L76, ergens uit de tweede helft van de jaren zeventig. Zo’n ding waarvan de internationale pick-up-liefhebbersgemeenschap opmerkt: “Built like a tank”. Gebouwd als een tank.

Door die muziek te horen was ik in één klap weer terug in ongeveer 1980, toen ik een jaar of zestien was. Ik was toen in Friesland als muzikant in de Friese folk-revival muzieksce­ne actief. De groep Rum hoorde in het rijtje van de grote Europese folkrevivalgroepen uit die tijd: Steeleye Span, Fairport Convention, Malicorne, Kolinda. Uit Nederland Fungus en Wolverlei. En uit Friesland Irolt, Doede Veeman – de top die ik persoonlijk ook kende.

Daar zit je dan te luisteren naar een oude Lp, en die hele geschiedenis en dat tijdsbeeld dondert via je oren je hersenen in en overspoelt je gemoed. Ik vind het zo mooi dat mijn ogen vochtig worden, dat ik mijn boek aan de kant leg, het inlegvel met de teksten er bij pak, in de muziek en in die tijd terugkruip.

Het vraagt een doorgewinterder fenomenoloog en een beter schrijver dan ik om dat soort momenten te beschrijven. Maar dit is een van de vele dingen die muziek kan doen: je in het moment zelf gevangen houden door je eigen geschiedenis wakker te kussen en je tegelijkertijd te laten verlangen naar dat soort ervaringen in de toekomst. Heden, verleden, toekomst. Allemaal tegelijk aanwezig in dat luisteren. Geen wonder dat mijn hersenen en mijn gevoel op dat soort momenten overuren draaien.

+++

Wees niet bang: ik ga nu niet verder om dat te verklaren met de een of andere psychologische theorie, of vanuit neurowetenschappelijke brein-invalshoek. Dat is niet waar ik academisch zit. Ik zit ergens tussen de geesteswetenschap, de sociale wetenschap en de filosofie in.

Geesteswetenschap, want ik ben diep geïnteresseerd in muziek als een van de ‘geestesproducten van de mens’ (een citaat van Wikipedia). In muziek als ‘ding’. In zo’n liedje. Hoe zit het in elkaar? Wat is de geschiedenis ervan?

Sociale wetenschap, want ik ben diep geïnteresseerd in muziek als gedrag. In de mensen die dit liedje maakten, die dit liedje opnamen, die deze Lp verkochten, die deze Lp kochten, die naar deze muziek luisterden en luisteren. En uiteindelijk dus ook in mezelf.

Filosofie, want ik ben diep geïnteresseerd in de perspectieven van waaruit ik het beste greep kan krijgen op muziek, als ding en als gedrag. In de woorden die mij helpen om mijn gevoel en gedachten te kunnen delen en te vergelijken met de gedachten van al die anderen. Jullie bijvoorbeeld, die op andere manieren wellicht hetzelfde doen met muziek. Of misschien wel niet, misschien doen jullie wel hele andere dingen. En dat interesseert mij dan ook.

+++

De afgelopen jaren heb ik mijn spaarzame onderzoekstijd besteed aan het schrijven van een boekje over een shantymusiek. Over de vraag hoe dat werkt, zo'n koor. Wat het zingt. En over wat het mensen brengt om in zo'n koor te zingen.

Dat boekje is nu af, en het is tijd voor een nieuw onderwerp. Zodat ik me met plezier ook inhoudelijk ergens mee bezig kan houden, tussen het schrijven van onderzoeksplannen en subsidieaanvragen, het begeleiden van andermans onderzoek, het deelnemen aan het publieke debat door.

Na een beetje zoeken heb ik bedacht dat dat onderzoek moet gaan over de relatie tussen muziek en plaats. Muziek en plek, muziek en huis, muziek en thuis. Ik ben begonnen daar een beetje over te lezen. Het is natuurlijk een *mer à boire*, dat onderwerp. Maar na een beetje doorlezen lijkt het me dat je in ieder geval op twee, echt wel verschillende, manieren tegen dat onderwerp kunt aankijken. Misschien wel een geesteswetenschappelijke en een sociaalwetenschappelijke. Ik ga ze allebei een beetje op jullie uitproberen.

+++

Laat ik beginnen met de geesteswetenschappelijke. Ik kijk dan naar muziek als 'geestesproduct'. Als 'ding'. Naar een liedje bijvoorbeeld. Hoe kan een liedje samenhangen met een plaats, een plek, een huis, een thuis? Hoe kan een liedje je thuis laten voelen? Lang geleden heb ik daar al een keer over nagedacht en geschreven. Het is allemaal wat naïef, wat ik toen opschreef. Ik was nog jong. Maar ik vind het leuk om dat toch weer eens van stal te halen.

Ik hield me toen bezig met de Friese groep Irolt. Irolt was typisch een groep uit de folkrevival van de jaren zeventig en tachtig. Ze maakten hun eerste plaat in 1975. Een paar jaar nadat Fungus de Nederlandse folkrock uitvond, in navolging van allerlei Britse groepen.

In de folkrock werden oude liedjes in een modern jasje gestoken. De leden van Irolt wilden dat ook. Eerst deden ze dat door Engelse folkrock te spelen, net als Fungus dat deed. Maar ja, op een gegeven moment vroegen zij – en ook de Engelse folkrockers zelf trouwens – zich wel af: waarom speel je als Nederlander of als Fries Engels repertoire? Waarom geen Nederlands of Fries?

Fungus scoorde een dikke hit met "Allen die willen te Kaap'ren varen". Een Duinkerks lied dat in 1855 verscheen in De Cousemaker's "Chants populaires des Flamands de France" (ha – Vlamingen!) maar misschien nog wel een stuk ouder is. Een liedje dat op Nederlandse scholen nog steeds veel werd gezongen.

Dat wilde Irolt ook. Ze gingen op zoek naar oude Friese liedjes. Maar al snel bleek dat veel van de liedjes die in Friesland zijn opgetekend Nederlandstalig waren.

Irolt wist daar wel raad op. Als het niet bestaat dan maken we het zelf wel. En dus gaven ze vooraanstaande Friese dichters de opdracht om oude balladen te schrijven. Balladen die zich richtten op de – soms verre en mythische – geschiedenis van Friesland. De eerste Lp heette niet voor niets "De Gudrun Sêge", met liedjes over de blinde bard Bernlef, over Karel de Grote en Redbad, en vele anderen. Op de volgende van de in totaal zeven Lp's die ze tussen 1975 en 1987 maakten ontwikkelden ze dat concept. Allengs minder rock en meer folk, steeds meer *tongue in cheek* en soms ook zelfkritisch.

In mijn artikeltje van toen vroeg ik me af op welke manieren Irolt zich via de muziek verbond aan Friesland. Ik kwam toen op een soort schemaatje. Je verbindt je aan plek door de tekst, door de

muziek, of door de context van muzikanten of luisteraars. Door tekst kan dat door de taal: gebruik een streektaal. Het kan ook door de inhoud van de tekst: verwijst naar een plek, naar de lokale geschiedenis van die plek, naar de inwoners van die plek. Of door connotaties rond die tekst: de tekst is bijvoorbeeld in het Nederlands maar geschreven door iemand die in Friesland is geboren.

Met de muziek gaat het op dezelfde manier: een plek kan een eigen muzikale taal hebben. Een akkoord dat uitsluitend daar voorkomt. Een manier van samen zingen die je nergens anders vindt. Een plek kan ook melodietjes hebben die geassocieerd worden met die plek. Of instrumenten die daar mee geassocieerd worden. Of een melodie kan gecomponeerd worden door een op die plek geboren componist.

En tenslotte kan de context van een liedje maken dat het een lokaal geurtje krijgt: “All of me” gespeeld door een Friese pianist. Mendelssohn gespeeld voor de ‘Vereniging Friese Vrienden van het Noord-Nederlands Orkest’.

In schema:

Muziek en plek	Muziek	Muzikale taal
		‘Inhoud’ muziek
		Connotaties muziek
	Tekst	Streektaal
		Inhoud tekst
		Connotaties tekst
Context	Waar of voor/door wie muziek gespeeld of gehoord wordt	

Er is heel veel af te dingen op dit schemaatje. Maar het is wel leuk om uit te proberen hoe het werkt. Laten we het bijvoorbeeld eens toepassen op “Angustia” van Rum. Heeft Oost-Vlaanderen een aparte muzikale taal? Nee, dat niet. Is de melodie Oost-Vlaams, of het instrumentarium? Nee, ook niet – hoewel die doedezak, die u misschien op de achtergrond gehoord hebt, wellicht heel Vlaams is. De melodie is geschreven door Dirk van Esbroeck – een Vlaming; die connotatie maakt de muziek dan toch een beetje Vlaams. Net als de connotatie dat de muziek gespeeld wordt door een groep die in dezelfde scene actief was als bijvoorbeeld de volksmuziekgroep ‘t Klikske. En die speelden dan weer wél specifiek Vlaamse deuntjes op specifiek Vlaamse instrumenten. Een beetje *guilty by association*.

De tekst is van Jan Slauerhoff, de beroemde Hollandse dichter. Maar het accent van de zanger maakt die tekst dan toch een beetje Vlaams. En misschien doet de zeegerichte inhoud ons wel denken aan de zeegerichtheid van West-Vlaanderen.

Ach, die zee. In de aankondiging van dit festival is de zee een plek. “**En Daar Achter** is een verwijzing naar het culturele leven buiten de grote stad in Groningen en West-Vlaanderen. Beide regio’s hebben hun plattelandskarakter en hun ligging nabij de zee gemeen.” Bij Slauerhoff lijkt me de zee niet zozeer een plek. Eerder het voortdurende verlangen weg te bewegen van een vaste plek. *Guilty by association*....

En dan die context: “Waar of voor wie muziek gespeeld of gehoord wordt”. Maakt alleen al het feit dat ik dat Oost-Vlaamse of zelfs Antwerpse muziekje laat horen in een context die gericht is op West-Vlaanderen het ook al een beetje West-Vlaams? *Guilty by association*...

+++

Wat op het eerste gezicht gaat over het liedje, dat ‘geestesproduct’, dat ‘ding’ met ‘eigenschappen’, lijkt bij nadere beschouwing nogal associatief te zijn. Dingen hebben misschien wel eigenschappen, maar dat zijn altijd eigenschappen in het oog van de waarnemer. En dat oog zit ingebakken in een hoofd en een lijf met een verleden, een heden en een toekomst; met een biografie.

Een ding, zoals dit liedje, dat bestaat niet los van ons. Subject/object, objectiviteit, afstandelijkheid – het is maar een stukje van het verhaal. Het gaat blijkbaar ook om de verwevenheid van elk van ons met dat liedje.

En daarmee lijkt die handige scheiding van daarnet niet meer zo handig. De geesteswetenschapper die zich bezighoudt met de dingen en de sociaal wetenschapper die zich bezighoudt met het gedrag? Dingen zijn pas dingen door gedrag, en omgekeerd is gedrag altijd verweven met de dingen, met de wereld.

Maar voordat ik dus nog wat opmerkingen ga maken over dat gedrag, over wat wij doen met muziek, plek, huis, en thuis, ga ik toch even terug naar het ding. Want recent werd ik op een prachtige manier geconfronteerd met een ‘ding’ dat onmiddellijk leidde tot allerlei gedachten over muziek en plek en huis en thuis. Daar gaan we.

+++

In dezelfde tijd dat ik naar Rum luisterde, zo rond 1980, gebeurde er in Friesland, waar ik woonde, iets bijzonders. Irolt verzon traditionele Friese muziek waar je bij stond. Tegelijkertijd struikelde een bouwer van muziekinstrumenten, Evert Kluter, per toeval over een instrument dat vrijwel geheel in de vergetelheid was geraakt. Maar misschien zou dat wel een Echt Fries Instrument genoemd kunnen worden.

Wat was het geval? De instrumentenbouwer kwam bij toeval op het spoor van een instrument dat de Noardske Balke heet. In Vlaanderen (ha, Vlaanderen!) heet dat instrument de hommél, in Noord-Oost Frankrijk de *épinette*, in Duitsland de hummel, in Amerika de dulcimer en in Scandinavië de langeleik. Maar in Friesland dus de Noardske Balke.

En het leek er op dat niet alleen de naam Fries was, maar dat dit ook een specifieke vorm van het instrument was met een voor Friesland kenmerkende vorm. Na enig graafwerk bleken er in diverse musea in Leeuwarden, Heerenveen en Den Haag nog dergelijke instrumenten bewaard te zijn gebleven. En een dichtbundeltje van een van Friesland’s belangrijkste 19^e eeuwse auteurs, Waling Dykstra, heette zelfs “Doaitse mei de Noardske Balke”.

Ik ga hier nu niet verder op in, dat komt een andere keer wel. De Friesheid van dit instrument is niet boven alle twijfel verheven, afhankelijk natuurlijk van hoe je de grenzen van ‘Friesland’ trekt. Maar Irolt gebruikte het instrument wel af en toe – een typisch voorbeeld van instrumentgebruik om verbinding met een plek te bewerkstelligen.

[Irolt - De Tarissing]

Door een toeval kregen ik en mijn collega Kees van der Meer namens het conservatorium vorig jaar de kans om ons te ontfermen over een deel van de zelfgebouwde instrumentencollectie van diezelfde Evert Kluter. Daarin zat van alles: langeleiks, een *épinette*, twee draailieren, een banjo, en inderdaad, ook een Noardske Balke.

Kees en ik zagen dit als een enorme kans om het conservatorium te verbinden aan de regio. Conservatoria zijn van oudsher een soort zeepbellen waarbinnen mensen zich bezighouden met de schoonheid van de muziek. Ze zijn niet noodzakelijkerwijs heel erg verbonden met de regio, anders dan dat ze soms studenten uit de regio aannemen, afgestudeerden aan die regio afleveren, en concerten organiseren die nu eenmaal ‘ergens’ moeten plaatsvinden.

Inmiddels hebben we de instrumenten een eerste keer gebruikt in een project. Studenten moesten een muziekvoorstelling maken die aan twee voorwaarden voldeed: band met de regio, en gebruik van de instrumenten van Evert Kluter. Dat is overigens een uitdrukkelijke wens van Evert: dat de instrumenten niet in een museum verdwijnen maar bespeeld worden.

En in die voorstelling bleek dat zo’n simpel instrument een enorme hefboom kan zijn om inderdaad studenten dat soort relaties te laten leggen. En dat die relaties veelvormig zijn. Door een traditioneel regionaal instrument kwamen we terecht in een voorstelling in Cultureel Centrum De Oosterpoort waarin Rixt van het Oerd, FC Groningen, de lokale historicus Beno Hofman en muziektechnologie naadloos bij elkaar kwamen.

+++

Wat ook uit dit voorbeeld weer duidelijk wordt: ja, muziek is een ‘ding’. Maar dat ding bestaat in gedrag. Muziek is een praktijk, iets wat mensen doen. Een traditioneel instrument in een muziekvoorstelling verwerken bijvoorbeeld. Het is *musiciking*, zoals Christopher Small zegt. En als muziek *musiciking* is, zou ‘huis’ en ‘thuis’ dan niet *homing* kunnen zijn?

Dat woord *homing*, dat kwam ik bij toeval op het spoor toen ik een boek las over de geschiedenis van de Hindoestaanse contractarbeiders in Suriname. Daar ging het over wat mensen doen om zichzelf een thuis te verschaffen. *Home making* werd dat genoemd. Ik ging daar een beetje omheen lezen, en struikelde al snel over het concept *homing practices*.

Homing is in de biologie en de medische wetenschappen een belangrijk concept. In de sociale wetenschap groeit de interesse. Wat ik interessant vond, is dat het concept *home* eigenlijk dezelfde weg bewandelt als dat van muziek: van ding naar gedrag. *Home* verwijst eerst naar huis als een bestaande plek, een huis waar je naar verlangt.

In dat *home making* van de Hindoestanen bijvoorbeeld ging het over de rol van muziek, eten, kleding. Over de herinrichting van het landschap en het bouwen van huizen. En over het verbouwen van voedsel, allemaal materiële praktijken die de Hindoestanen in Suriname een nieuw thuis verschaffen, lijkend op wat ze in India achterlieten.

Maar daarna wordt *home* losgetrokken van dat hele materiële. *Home* gaat over een plek die nog in ontwikkeling is: de manier waarop je je een thuis maakt, het proces. En uiteindelijk wordt *home* dan *homing*: iets dat per definitie altijd in ontwikkeling is, eerder een houding waaruit gedrag voortvloeit:

All acts, practices and patterned behaviors that are informed by a bodily, emotional, or moral disposition to move closer to spatial, material and relational circumstances that are worth calling home in a normatively positive sense (Boccagni, 2022, 596-7).

Homing is onze behoefte om onze omgeving als vertrouwd te ervaren.

+++

We zijn op zoek naar de wereld als zo'n vertrouwde plaats. Op zoek naar een plaats die je vertrouwt. En we gebruiken muziek, naast heel veel andere 'dingen' (?), om die vertrouwde plaats te creëren. Niet alleen als een liedje dat verwijst naar een plek – door de muziek, door de tekst, door allerlei connotaties. Maar als een liedje waar ik een relatie mee opbouw. Ik grijp niet alleen naar dat liedje als ik me thuis wil voelen. Het liedje grijpt mij ook – ik word er door gegrepen. De verstrengeling is wederzijds. Ik doe iets met dat liedje, omdat dat liedje ook iets met mij doet.

Ik verblijf niet in de wereld, maar ik verstrengel me met de wereld, en de wereld verstrengelt zich met mij. Ieder van ons doet die verstrengeling op zijn of haar eigen manier. Ik nodig jullie uit om nog een keer naar een liedje te luisteren. Het is het liedje "Jasmien", van Jan-Henk de Groot. We luisteren eerst even, en dan leg ik uit hoe die verstrengeling bij mij werkt. En ben ik natuurlijk benieuwd of, en hoe, dat bij jullie werkt. Of, en hoe, deze muziek u laat voelen hoe 'thuis' er uit zou kunnen zien.

[Jan-Henk de Groot - Jasmien]

+++

Ik luister naar het liedje. De taal is Gronings. Ik weet dat, omdat ik weet wat Gronings is, wat Groningen is.

Het liedje gaat over de ervaring van een vluchteling. Ik weet dat, omdat ik over vluchtelingen lees.

Het liedje gaat over de geur van jasmijn. Over hoe de geur van een bloeiende jasmijn een vluchteling herinnert aan zijn thuisland. Ik weet dat omdat Jan-Henk dat bij een optreden vertelde. Ik zie de jasmijn in mijn eigen tuin voor me.

Ik hoor in de muziek de jaren '80. Ik hoor dat omdat Jan-Henk in interviews vertelt dat hij voor zijn nieuwe album daar inspiratie zocht. Ik hoor dat omdat ik de muziek uit die periode ken.

Ik hoor 'Als God het wil'. Ik vertaal dit terug naar 'Insh'Allah'. Ik doe dat omdat in de tekst Jordanië genoemd wordt. Ik was daar ooit, net als op veel andere plekken in Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Ik ruik de geuren van de steden daar. Ik hoor Arabisch. Ik zie het schrift, ik deed ooit een cursus Arabisch, ik kan me voorstellen hoe 'Insh'Allah' in het Arabisch er uit ziet.

Ik hoor dat Jan-Henk het heeft over de Oud. In mijn vingertoppen voel ik onwillekeurig hoe het voelt om die te bespelen – er hangt er thuis een aan de muur die ik kocht in Casablanca.

Ik hoor in de muziek twee kleine melodietjes die ik niet anders kan horen dan als een verwijzing naar Arabische muziek. Naar al die muziek die ik gehoord heb.

Ik hoor die band. Ik zie ze voor me. Ik zag ze immers spelen in de Kleine Zaal van de Oosterpoort. En ik hoor, als tegenkracht, die heel andere versie van dit liedje. Jan-Henk met twee muzikanten, op de Ennejansheerd op Maarhuizen, net boven Winsum.

Ik hoor in de eerste regel Hoogezand genoemd worden. Ik zie Hoogezand voor me, ik woon er vlakbij. Ik voel de zon op mijn gezicht als ik door de Westerbroekstermadepolder richting Hoogezand fiets om bij een van de leden van mijn koor in Hoogezand op bezoek te gaan.

+++

Ik verstrengel me door dit liedje, in dit liedje, met de wereld, en de wereld verstrengelt zich met mij.

Dat is waar ik me de komende jaren mee bezig zal houden. Met die zo wonderlijke verstrengeling waardoor muziek je thuis kan worden. Een verstrengeling die niet in de muziek zit. Die ook niet in mij zit. Die zich daartussenin afspeelt – en daar omheen. Dat liedje grijpt mij aan – letterlijk. Ik grijp dat liedje aan – als mogelijkheid om me een thuis te verwerven.

Dat fenomeen, daar ben ik de komende jaren in geïnteresseerd. Hoe werkt dat bij mij? Hoe werkt dat bij jou? En bij jou? Wat ik daarover ga schrijven, dat zal noodzakelijkerwijze persoonlijk zijn. Gelukkig zijn we daar in de wetenschap niet meer bang voor, al sinds de jaren zeventig zijn we de schijn van objectiviteit en het verbod op academisch schrijven in de ik-vorm in de sociale wetenschappen gelukkig voorbij.

Begrijp me goed: dat fenomeen van muziek en thuis is niet alleen maar mooi. Muziek geeft je een huis, een thuis. Maar muziek is een duizenddingendoekje. En een duizenddingendoekje heet niet voor niets zo. Je kunt er mee schoonmaken. Maar je kunt er ook iemand mee wurgen. Zo is het ook met een huis. Een huis is vertrouwd. Voor jou. Maar een huis heeft muren, en sluit anderen buiten. Een huis is kwetsbaar – een aardbeving, een raketaanval, een overstroming, en je bent het kwijt.

En als lector kunsteducatie zal ik dat verhaal over muziek en plek en huis en thuis gebruiken in ons nadenken over onderwijs. Als we weten dat muziek je een plek, een huis, een thuis kan verschaffen: hoe doen onze kinderen, onze leerlingen dat dan? Hoe kunnen we daar bij aansluiten, en ze tegelijkertijd nieuwe plekken en huizen en thuzen laten ontdekken?

Hoe kunnen we muziek in de streektaal de klas in krijgen? Zoals dit?

[Beatcrooks – Stappen in Olde Pekela]

Hoe kunnen we hiphop en rap veel meer recht doen in de klas - de belangrijkste muzikale plek voor heel veel mensen tegenwoordig, en zeker voor kinderen en jongeren? Hoe kunnen we met kinderen op de vlucht, in AZC's of Internationale Schakelklassen, muziek inzetten om, al is het maar heel even, thuis te zijn?

+++

Tot zover mijn gemeander op deze zondagochtend in deze kerk. Ik besluit mijn verhaal niet met een coda, maar met een intro. Zometeen luisteren we naar WadAap. Ik heb er zin in. Ik ben benieuwd wat het met me doet, hoe ik me er mee verstrengel. Groningen? Draaiorgel De Arabier? Portishead? Eminem? NF? Den Andel? De Jeugd? En daar achter?

Ik ben ook benieuwd wat het met jullie doet. En wat het met WadAap doet om hier te zijn. Ik zou zeggen: laten we genieten, elk op onze eigen manier. En uiteindelijk: of het nou een ding is, of gedrag, een verstrengeling of een schema: het maakt niet zoveel uit. Het is een ervaring. En om dan toch met een West-Vlaming af te sluiten: Willem Vermandere zong al: "Van te veel uitleg wordt de waarheid zo moe".

Geniet van die waarheid.

Selectie literatuur:

Birgit Abels. 2019. A poetics of dwelling with music and dance. Le hip hop as homing practice. *The World of Music* 8/1, 49-64.

Evert Bisschop Boele. 1997. De Friese folk van Irolt. *Volkskundig Bulletin* 23/1, 1-27.

Evert Bisschop Boele. 2024. *Zingen als een zeeman. Een verhaal van een shantykoor*. Eburon.

Paolo Boccagni. 2022. Homing. A category for research on space appropriation and 'home-oriented' mobilities. *Mobilities* 17/4, 585-601.

Hubert Boone. 1976. *De hommel in de lage landen*. Instrumentenmuseum Brussel.

Jaswina Elahi, Ruben Gowricharn. 2023. *Ongezien, ongehoord. Hindostanen in de Nederlandse koloniale geschiedenis*. Walburg Pers.

Donna Haraway. 2016. *Staying with the trouble. Making kin in the chthulucene*. Duke University Press.

Christopher Small. 1998. *Musicking. The meanings of performing and listening*. Wesleyan University Press.

Wilfried Ulrich. 2011. *Die Hummel. Geschichte eines Volksmusik-Instrumentes*. Museumsdorf Cloppenburg.

Tefania Yapó, Paolo Boccagni. 2020. On the uses, functions and meanings of homing in the literature. An interdisciplinary analysis over time. HOMInG Working paper no. 7.

Liedjes:

Rum – Angustia. Album: Gelukkig ma non troppo. 1980. Myron LAM 1001.

<https://www.youtube.com/watch?v=TxBQL5S2jn0>

Irolt – Tarissing. Album: Bûtertsjerne. 1981. Universe Productions DLS89.

<https://www.youtube.com/watch?v=SaR7Islm8Ow> [hele album; v.a. 20:26 Tarissing]

Jan-Henk de Groot – Jasmien. Album: Fiene. 2024. Eigen beheer MLPJHDG202401.

<https://www.youtube.com/watch?v=J1GgkElgLjk>

Beatcrooks – Stappen in Olde Pekela. <https://www.youtube.com/watch?v=OlzIRTl2d5Y>

En:

WadAap – Planeet van de Aap. <https://www.youtube.com/watch?v=G2Vk1Ghd7mE>